

slikarstvo konstatacija

Sedeli smo i mislim da si morao osetiti kako se među nama radjalo nešto što nas je razdvajalo: bio je to užas koji je donet sa atmosferom-tvojih slika; on nije mogao da obuhvati obojicu: ti si ostao van...

U svome htenju da oblikuje vreme i koordinate u kome se nalazi, ovo slikarstvo postavlja svojim prisustvom čitav niz pitanja, ono u želji da dobije PROBLEMSKI KARAKTER inovira zamrle diskusije o ruhu elokventnih voda i njihovih replika starih mudrosti. Nastalo sa mirisom antislikarskog ljljana i negacijom isključivo vizuelnih vrednosti ono pokušava da likovno oformi niz iracionalnih stanja toka društvene svesti i njegovih manifestacija, da smislom svoje društvene zdravorazumske korisnosti izdori mesto svoga prisustva, da se svojim isključivim atributom postavi kao pendant automatizmu i šupljem rogu savremenih strujanja, da konačno oformi konačni metod jednog trenutka; nastalo sa pretenzijama novog (koje nisu nove kao pretenzije) ono nameće dublja razmatranja o značenjima i upotrebi narativnih elemenata, o eklektičnom smradu, gde se čovekovom perceptivom organu nameće prisustvo gotovog rešenja; ono povlači za rukav izlive afirmacija i negacija (u zavisnosti od toga da li se čovek smatra moralno dovoljno kadrirano da se javno i bez nekog tajnog konsultovanja sa unutrašnjim i spoljnim ličnim interesima izjasni o kvalitetima carskog ruha, da li se njegovo vremensko trajanje zanemaruje u korist mašinerije društvenih zupčanika ili da li se čovek postavlja na mesto gde društvene pretenzije gube snagu pritiska po nekoj zaduženoj liniji ličnih samoočnana).

Na sva postavljena pitanja odgovaram potpuno svestan svih posledica koje ovo slikarstvo može da nanese svojim prisustvom u mutnim vodama savremene likovne produkcije. Odgovaram u ime iskreno novog slikarstva koje nastaje za slobodnog čoveka poštujući njegov intelekt i sposobnost ličnog opredeljenja, za čoveka koji će vremenom naučiti da se svojom stečenom slobodom koristi na najcelishodniji način, i da je ograničava sopstvenim ubedjenjem u neophodne društvene okvire. Smatrajući sebe kao savremena moralno odgovorim za njegovo prisustvo, prinudjen, iznosim:

Makoliko na prvi pogled izgledalo alogično, OVO SLIKARSTVO SE NE HVATA U KOŠTAC SA PROBLEMIMA DRUŠTVENOG TOKA SVESTI, ono u toj svojoj ambiciji da bude pratilac i izražajni instrument društvenog toka svesti ne postići će ni in infinitum neki nagoveštaj svog prisustva. Umesto problema pred posmatračem se nalazi ogoljena konstatacija koja pokušava da na rebusoidan način ilustruje spoljne manifestacije određenih pojmova. Intelektualna nota, koja u početku može da odusevi, nije mogla biti oslobođena svoga zdravorazumskog obeležja i samozadovoljnog tutorstva, a podsvesni duhovni komformizam, kojim je svaki individuum opterećen, zaokupio je autora mnogo više nego što se on

sam nadao, nagoveštavajući neželjene posledice svog prisustva, koje prete da prerastu iz njegovih ličnih umetničkih preokupacija u neželjene kataklizme stvaralačkog poštenja. Prividna inherentnost izmedju društvenog angažovanja i ličnih duhovnih preokupacija slikarskog senzibiliteta autora nosi njegovu ideju avangardizma u inkarnaciju novog birokratskog tela, u zavisano (i svesno zavisano) položaj prema svakodnevnoj premetačini vrednosti i tokova društvene dijalektike. Moment kad se eklektika podmeće očima klasifikatorskog duha kunst-istorije, razgolićujući svoje identičnosti i hvaleći kozmetička sredstva svog svakodnevnog timarenja, zamenjen je u konkretnom slučaju poverljivim jasnim obračunanjem NAPREDNOM DUHU naše svesti (koji na sreću svojih posebnika poseduje svako, jer do sada na našim duhovnim kolotečnicama niko nije pružao zadovoljstvo psihopatologiji da proučava njegove javne nastupe deklarirane nazadnosti). Iz toga nametanja koje sam osetio jednog trenutka, dok još nisam bio u stanju da osetim sve uzročno-posledične niti, rodio se u meni užas koji je rastao poput kristalasto sjajuće lopte, i ne znajući ni sam plašio sam se da to neće biti mehur obične sapunice već neka nerazjašnjava veličina. Možda je ta moja halucinacija bila posledica rdjavih snova koje sam imao u to vreme, plašeći se društvene afirmacije ovog svakome razumljivog slikarstva, koju sam u svojim zlokočnim predstavama već nazirao, a do koje nije došlo iz nekih meni nepoznatih razloga. Možda je taj užas bio posledica racia koje je tih dana bubnjao po damarima mog intelekta nagoveštavajući mi svojim gajgerovim karakterom prisutnu opasnost po iskrena humana osećanja čovekovog prisustva u stvaranju nove i potpunije likovne predstave. Mislim da je tih dana morao damarati intelekt i izrazito rabulističkih duhova. Jer rodilo se slikarstvo koje je deklarativno prevazlazilo sitno naviranje psiholoških natezanja (zapadne čovečje polulopte) a istovremeno ulazilo svojim deskriptivnim prividom u strukturalnu organizaciju izvesnih pojmova društvenog toka svesti današnjice. Taj pokušaj, koji sam još na početku negirao, ima u svojoj sinhronizaciji prepisivanja određenih elokventnih konstatacija i njihovog vizuelnog manifestovanja dve izrazite negacije u vidu: nepotrebnosti takog prepisivanja i siromašne likovne transpozicije. Na ovaj drugi negaciji neću se zadržavati pošto su intencije samog autora bile protiv svakog likovnog metanisanja. Nepotrebnost ovog slikarstva se manifestuje prisustvom njegove narativne poruke u svakom iole potpunijem leksikonu za srednjokolce i to u jasnijem obliku nego što je njegova likovna metamorfoza, u ubedljivoj funkciji društvene angažovanosti i u lakšoj komunikativnosti. To istovremeno pokazuje ropški karakter ovog slikarstva koje nema svoju ličnu poruku otkrića neke dimenzije neotkrivene čovekove manifestacije, već se, negirajući sve prisutnosti spe-

cifikuma, istovremeno osiromašuje do samoubistva; ali ni njegova nema, kako bi metod objektivne interpretacije ostao dosledan u celoj toj tkanini plaštova i društvenih kišobrana protiv negativnih uticaja našem društvu problematičnih oporuka. Možda ne bi bilo na odmet da se razmotri pitanje da li ono takvim svojim stavom prema društvenoj zrelosti ove zajednice ne pokazuje na izvestan način i nepoverenje prema njenom progresu i njenoj duhovnoj snazi.

U ovom napisu nemam nameru da sumnjam u nameru stvaraoča, ja jedino iznosim svoje sumnje u neophodnost tako idejno konceptiranog slikarstva. Ono negacijom čovečje prisutnosti kompromituje misao o čoveku, ne slikajući čoveka VEĆ UNOSEĆI U POTKU SVOJE ODEĆE DRUŠTVENE RECENTNOSTI, i rebusic stantibus unosi pomutnju me-

dju članove saveta i komisija, lupajući i zvončeći na zvoncima njihove nedovoljne likovne kulture i dovoljne društvene angažovanosti.

Izvesno vreme već razmišljam o ovoj izložbi* i nikako ne mogu da dobijem odgovor na dva pitanja koja me muče: 1. zašto ovaj slikar nije doživio društvenu afirmaciju? 2. fenomenologija nastanka i oplođenja jedne takve ideje gde se kretanje društvenog toka svesti prati u njegovom vizuelnom ekvivalentu. Na prvo pitanje zaista nisam bio u stanju da dam neki ubedljiv odgovor, i mislim da će to za mene ostati nerazjašnjena činjenica, dok me je drugo pitanje razvlačilo izmedju mnogih hridina opasnih i proizvoljnih misaonih puteva da bi se opovrgavalo i nanovo radjalo oslobodjenih starih predrađala i oplođeno novim. Uostalom, zar se ne bismo makar u ovom slučaju zadovoljili odgovorom da u ratu zakoni ne važe, jer ako je ovo slikarstvo van rata sa svojom dijalektikom prerastanja ili ako je, kojim slučajem, u ratu za svoju ličnu afirmaciju; ono nesumnjivo bije bitku za koju mi nismo zainteresovani.

Slobodan MAŠIĆ

* Izložba D. Ljubojevića, oktobar 1961. Muzej primenjenih umetnosti, Beograd.

ISPRAVKE

U prošlom broju zapažene su sledeće krupnije greške: na strani 1, u četvrtom stupcu, 20. red odozgo, umesto odvracena treba da stoji odvracena; na str. 9, u prvom stupcu, 43. red odozgo, umesto stila treba da stoji stilet, a u četvrtom stupcu 19. red odozdo, umesto 1931-ve treba da stoji 1931-ve; na str. 13, u trećem stupcu, 26. red odozdo, umesto nalizao treba da stoji nalazio; na str. 14, u trećem stupcu, 12a. red odozdo, treba da stoji Georges Schehadé. Zapravo Jan-

IZBOR IZ LISTOVA I ČASOPISA

o savremenom nesavremenom nacionalizmu

Dobrica ČOŠIĆ: "... Ako nacionalna svest u Jugoslaviji nije prožeta i osmišljena socijalističkom svešću, ona je nacionalistička, i, u našim društvenim uslovima, u suštini sitnoburžoaska, bez obzira što je mogu zastupati i ljudi sa partizanskim biografijama i u plavim odorama i kačketicama. Jer stvarni nacionalni cilji i nacionalni interesi u ovim istorijskim determinantama nalaze se samo u klasnom cilju revolucije i socijalističkom interesu svog i svih naroda Jugoslavije. Opredeljenje je prosto i neumitno. Za sve koji se na jugoslovenskom tlu angažuju za ljudsku budućnost, alternative nema..."

Vreme je da ideje, pojave i ljude imenujemo prema njihovim suštinama, a ne prema etiketama koje su oni sami sebi prikačili. Vreme je da se bolje organizujemo i odgovornije ujedinitimo u beskompromisnoj borbi protiv subjektivnih nosilaca savremenog nesavremenog nacionalizma. Idejna pretpostavka za takvu borbu je objektivna, revolucionarna kritika svoje nacije i njene kulture..."

Jedan vid nacionalizma je klasno kontrarevolucionaran, njegovi politički poraženi ali u kulturi prisutni, prilagodjeni novim prilikama buržoaski i klerikalni intelektualci i njihova idejna deca, rođena i usvojena, koja već postaju asistenti i docenti i koja su već ostvarila i personalni idejni kontinuitet sa svojim očevima, stričevima i tastovima što umiru uz nacionalne nekrologe po socijalističkim novinama..."

Smatram da kod nas postoje objektivni uslovi da se u kulturnom životu stvarno zasnuje jedinstveni jugoslovenski ideološki front. On politički postoji, njegova sada stvarno održavaju pretežno vodeći politički ljudi Jugoslavije, dok su se znatne aktivističke snage kulture ukopale u republičke rovove. Snaga našeg socijalističkog sistema, socijalistička realnost, nivo društvene svesti naših naroda, mislim da su takvi da borba protiv zla i regresa treba više da bude i dužnost i privilegija svih koji su angažovani za budućnost..."

(„Delo“ br. 12, decembar 1961.)

naše književne teme

Oskar DAVICO: "... Mene ne zabrinjava toliko sve ono što se po izlozima i po kioscima zeleni, žuti, plavi, crni i beli. Više me brine ono što se tamo ne nalazi, a ne nalazi se jer se tobož unapred zna da to „neće imati prodju“. Mentalitet izlaženja u susret „potražnji“ i onom autmatskom „nivou“ široke publike mentalitet je pesimistički, pasivistički zapravo. Taj mentalitet ne može računati da bude moj. I ne bi smeo da bude naš. On, naprotiv, traži od nas da ga otkrivamo i žigošemo. Zvali se u jednom trenutku Serafim, u drugom M. M., u trećem — Josip Vidmar..."

Tačno je da se već javljaju neradosne posledice elefantijazisa komercijalistički shvaćene zabavnosti naših tiražnih Plavih vestnika i ostalih predusretljivih Ilustrovanih politika. Ti listovi nije da ne daju vrlo mnogo prostora kulturnoj rubrici, ali samo oni kulturu i umetnost shvataju senzacionalistički i privatistički: razvodni, i uopšte — skandalozna hronika. To „zanima“ vrlo široko, to se rasprostire kao kijavica i grip u jesen, ali to i formira, tj. deformiše na određen način: gura niz nizbrdnicu i razvija ukus za površno, lenjo, lako, neodgovorno. Tako to deluje. Pa neka tako i deluje ako se borimo za drugo, bolje, više u ime umetnosti i kulture..."

Pitanje borbe protiv tendencija ka apsolutizaciji zabavno-komercijalne literature nije direktno inspirativno-stvaralačko, bar ne u onom smislu u kom su to bile ranije teze tzv. realizma i tzv. modernizma. Ali sigurno je da borba protiv zabavluka može

da doprinese nestanku trivijalnog osećanja bezbednog samozadovoljstva koje se širi sa zujanjem električnih aparata po kućama. Standard? Dakako. Ali u frižidere treba stavljati meso i mleko, ne — duše. Dizanje tehničke zuke ne treba da nas zauguši, zavede, zbuni i zavarava uveravajući nas da je porast tehničke kulture ujedno i porast sve kulture. Ne treba da nas, jednom reči, učini ravnodušnim prema umetnosti. Olakšavajući tlaku pijace, spremanja sobe i kuvanja, ti usisivači prašine, mašine za pranje, elektronske peći i konzerve treba da nam oslobode nešto vremena za instinski kulturni uzdig..."

Socijalizam je kod nas jedna tako strahovito tvrdoglava, lemljaska činjenica da njegovo postojanje ne zavisi od našeg ili ma čijeg navijačkog bodrenja. Ono što ipak taj socijalizam može da zahteva od svojih umetnika, to je da se inteligentno angažuju u borbi protiv nebitnog, što se nusproizvodi i nuzjavlja zajedno sa suštinama... Navijaštvo za bitno danas, ali sa sprata sa koga se u socijalizam dosad nije nigde književna reč angažovala u borbi za projekte nove kulture..."

Muharem PERVIĆ: "... U tome što više ljudi voli da se zabavlja nego da odgoneta tajne savremenog romana nema zasad ničeg neprirodnog. Bilo bi, međutim, neprirodno kada bi se profesionalna kritika i oni duhovi koji su pozvani da ocenjuju vrednost i značaj pojedinih umetničkih dela, bez obzira na njihovu momentanu nekurentnost na tržištu, poklonili pred zakonima tržišta i vladajućeg ukusa, i odrekli se svoje misije da unapredjuju i podižu ukus publike, neguju i ona dela sa kojima će se izići pred vremena koja dolaze..."

Aleksandar VUČO: "... Savremena poezija u Jugoslaviji (isključujem, naravno, prokurjumčarene netalentovanosti i razna epigonstva), pružajući svetu svoja skromna sopstvena poetska otkrića, pokušava da se združi sa onim što je mlado, novo i živo u današnjoj svetskoj poeziji, bez obzira na geografske širine, i to je, mislim, sasvim razumljivo, upravo danas kada je čovek, više nego ikad, preokupiran punom integracijom čoveka, bez obzira gde on žive. Nema ničeg proročanskog u takvoj poeziji, ničeg ni čisto estetičkog. Ona nije sredstvo balsamovanja, umetnost dekorisanja, ne nudi nam ona bisere kulture (parafraziram Saint-John Persea), ne trguje ona sa prividjenjima i simbolima i ni sa jednom muzičkom svečanostu ne može se zadovoljiti. Od lepote ona ne stvara svoje pašnjake. Ona je akcija, protest, neodoljiva želja, ukratko — zamena koja pomera granice. Mračnost njena, nejasnost, nerazumljivost, neodređenost i neizvesnost koje joj se prebacuju, „ni su u njenoj prirodi, koja je sva okrenuta da osvetljava, već u samoj noći koju ona istražuje..."

(„Delo“ br. 12, decembar 1961.)

„POLJA“ uređuju: Miroslav EGERIĆ, Gojko JANJUŠEVIĆ, Tomislav KETIG, Zeltimir PETROVIĆ, Bogdan POZANOVIĆ, Dejan POZANOVIĆ, Mlata RADOVAKOVIĆ i Milan A. TABAKOVIĆ. — Glavni i odgovorni urednik Dejan POZANOVIĆ. — List izdaje NIP „Progres“, Novi Sad, Maksima Gorkog 20 I. — Tekući račun br. 151-111-514. — Redakcija, Polja, Novi Sad, Maksima Gorkog 20 I. Tel. 33-60. — Rukopise treba slati otkucane na pisaočkoj mašini. Neobjavljeni rukopisi se ne vraćaju. — Pretpлата na 10 brojeva 500 dinara. Pojedini broj 50 dinara. — Stampa „Forum“, Novi Sad. — Črežić: Jovan LUKIĆ

C 487/63